

La cruïlla de les aules

Article d'Andrea Cervera i Michela Silocchi, de l'àrea de coeducació i prevenció de les violències masclistes i LGTBIQ+fòbiques de la cooperativa La Fera Ferotge | «El grup i la pressió que genera entre els seus participants en el treball amb masculinitats adolescents és un element molt important a calibrar»

«Com a professionals que treballem fent pedagogia i abordant les violències masclistes a les aules, a vegades vivim una dicotomia» | Banc d'imatges

El privilegi masculí no deixa de ser una trampa i troba la seva contrapartida en la tensió i la contenció permanents, de vegades portades a l'absurd, que imposa a cada home el deure d'afirmar la seva virilitat en qualsevol circumstància.

La dominación masculina, Pierre Bourdieu.

Com a professionals que treballem fent pedagogia i abordant les violències masclistes a les aules, a vegades vivim una dicotomia: atendre el malestar que tenen molts joves (nois) en sentir-se atacats per encarnar un tipus de masculinitat (clàssica o hegemònica) que avui en dia és qüestionada per moviments com el feminista; o insistir en la idea que aquest tipus de masculinitat genera violència i, per tant, és reprovable.

Primerament, és important emfatitzar en la idea que la masculinitat no només genera violència cap a les dones, també ho fa cap altres homes i fins i tot aquesta també acaba adreçada cap a ells mateixos. I és des d'aquesta visió, que problematitza la figura de víctima i victimari, i on podem veure l'afectació i danys que el patriarcat també té sobre ells, que abordem l'acompanyament a l'aula.

Hem de tenir en compte que la masculinitat forma part de la identitat de la majoria dels nois. No és que els estiguem demanant simplement que deixin de tallar-se els cabells o que provin de portar faldilla. Els estem demanant, com a defensors d'una societat que aspira a ser igualitària, que posen en qüestió algunes de les seves conductes socials, patrons de relació, dinàmiques de grup, mandats, expressió de gènere, etc. A més, els estem demanant que facin això en un moment tan vital com és l'adolescència, en què molt probablement ja estan travessant una crisi identitària entre el que eren (de nens) i el que volen ser com a futurs adults. En un moment de reconstrucció, els estem demanant que es deconstrueixin.

Cal atendre el malestar d'aquests nois joves, tenint present que atendre no sempre significa validar i donar la raó. Tanmateix, no podem oblidar que els joves adolescents tenen drets educatius que com a societat hem de garantir, i entre aquests drets està el dret a educar-los i acompanyar-los cap al qüestionament dels mandats i els estereotips de gènere.

A més a més, si aquest malestar no s'atén des d'espais feministes i des d'una mirada interseccional, comprovarem (com ja està passant) com aquest és aprofitat per posicionaments de dreta i ultradreta, contra els quals no només sortim perdent les dones i identitats dissidents, també ho fan altres col·lectius en situació de discriminació, com ara la població racialitzada. Aquests discursos antifeministes estan aprofitant la desorientació que viuen les persones adolescents (sobretot nois) i en aquests idearis hi troben suport i fins i tot un enaltiment i defensa de la seva identitat masculina. En aquests espais ideològics no només no se senten qüestionats, sinó que són atesos i acceptats.

En tot cas, no tots els joves tenen posicionaments tan extrems. N'hi ha alguns amb moltes

resistències, d'altres simplement reverberen arguments que han escoltat (a xarxes, ambients familiars o altres companys) i altres simplement guarden silenci i prefereixen no posicionar-se perquè senten que el tema està molt candent - i si es posicionen poden sortir esquitxats.

El grup i la pressió que genera entre els seus participants en el treball amb masculinitats adolescents és un element molt important a calibrar. Si com a nois no pensen igual que la resta s'estan jugant (en molts casos) el dret de pertinença. Aquests joves, un cop marxem com a referents igualitaris de l'aula, hauran de lidiar amb les reaccions dels seus companys, i no tothom vol defensar una causa que en general no senten com a seva i acabar sentint el grup d'iguals en contra. No donar suport a discursos igualitaris pot garantir no rebre violència a la classe. Per això és important que en les nostres intervencions a l'aula puguem avaluar no només el que es diu, també el que no es pot dir, qui té més poder i qui silencia els altres. Però tampoc oblidar a qui té una posició contestatària i crítica (encara que no es reconegui com a feminista) i, per tant, el podem enganxar per debatre i raonar; o qui ostenta una masculinitat més o menys dissident i, en conseqüència, pot entendre què és ser discriminat.

Hi ha nois que expressen sentir-se jutjats per cert discurs feminista. Els seus sentiments no entren a debat, són un fet, se senten d'aquesta manera. Potser, aquest sentiment ens pot ajudar a fer una mica d'autocrítica sobre quines metodologies hem portat a l'aula aquests últims anys. Apel·laven a tothom com ens pensàvem? O estàvem deixant algunes persones de banda? És moment de mirar-nos a nosaltres com a facilitadores: som capaces d'entendre aquest sentiment de rebuig? Ens costa com a dones? I com a persones blanques (és a dir, no racialitzades)? I com a homosexuals? I com a persones cisgènere? És a dir, és normal que des de posicions de discriminació ens sigui difícil entendre o empatitzar amb la resistència que surt des del privilegi aliè, però potser podem connectar amb la incomoditat que sentim quan altres identitats discriminades fan una crítica al nostre privilegi. Per exemple quan ells, les i els companys migradis ens assenyalen l'eurocentrisme i racisme de les nostres epistemologies, el binarisme en les pedagogies que plantejem, etc. Aquest mecanisme (quasi automàtic) de justificar-nos, de minimitzar danys, de jerarquitzar malestars, no ens recorda a certes actituds d'aquests adolescents amb els qui dialoguem?

En conclusió, la feina de facilitadores d'espais crítics amb el gènere i les identitats comporta saber sostenir els malestars que desperta aquest sacseig. També el malestar masculí, i tindre present que escoltar i validar no sempre significa donar la raó. I mentre atenem aquestes reaccions, hem de continuar prevenint les violències que les masculinitats puguin generar (cap als i les altres i ells mateixos). Potser és una feina que implica molts més malabarismes que fa uns anys, quan encara no hi havia una contra resposta articulada des de sector de l'extrema dreta i xarxes socials afins. Potser necessitem més ajuda, més col·lectivitat, més xarxa de persones treballant en això i compartint també els nostres malestars i estratègies per abordar-los.

Més enllà de tot això, tenim un altre repte; com, alhora que escoltem i sostenim els malestars de les masculinitats hegemòniques, també acollim les violències que continuen vivint a (dins i fora de) l'aula tantes altres identitats? La línia és fina. Hem de saber cuidar aquest fil, i qüestionar quan aquesta atenció cap a "ells" no reverteix la dinàmica de sobreocupació de l'espai i hipervisibilització, i quan aquest ocupar l'espai és transformador per tot el grup.

No hem de perdre la vista allò que queda "al fons" i que té la potència de ser també molt transformador. I tindre present que hi ha tantes altres masculinitats que continuen invisibilitzades: masculinitats mariques i bolleretes. Les masculinitats de les persones transmasculines i transfemenines. Les de les no binàries. I, simultàniament, també és molt important visibilitzar les feminitats (hegemòniques i diverses). D'aquesta manera també veuríem aquella feminitat en els cossos d'homes cis i la potència que com a model d'emancipació per a les masculinitats homosexuals cisnormatives.